

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Çağdaş Gagauz Edebiyatı

Gagauz Türklerinin yazı dili 1) Çarlık Rusyası dönemi, 2) Romanya dönemi ve 3) Sovyetler Birliği dönemi olarak üçe ayrılabilir. Gagauz Türkçesi 20. yy'ın başlarında yazı dili haline gelmiştir. Gagauz Türkçesi ile yazılan ilk eser 1810 yılında Viyana'da yayınlanan Zebur çevirisidir (Psaltır). İlk edebi tercüme ise Puşkin'in eserlerinden yapılır. Gagauzlar için 1956 yılında Kiril esaslı alfabenin belirlenmesinin ardından Gagauz aydınları bir yandan sözlü edebiyat eserlerini toparlamak, bir yandan da ana dilleri ile yazdıkları şiir ve hikayeleri yayımlamak için çaba içine girmişlerdir. Prof. Dr. Nevzat Özkan, *Gagauz Edebiyatı* (Bige Kültür Sanat Yayınları, 2017) adlı kitabında bu genç edebiyatı 4 dönemde ele alır. Bunlar:

- 1) İlk Adımlar (1957-1962)
- 2) Gelişme ve çeşitlenme dönemi (1960-1984)
- 3) Geçiş dönemi (1985-1990)
- 4) Yeni dönem (1991'den günümüze).

Çağdaş Gagauz edebiyatı oldukça genç bir edebiyattır. Tür bakımından şiir ağırlıklıdır. Nesir tarzı, şiire göre fazla gelişmemiştir. Nesir tarzında verilen eserlerinde en gelişmişleri Gagauz Türkçesinde anlatılmak üzere ifade edilen hikaye türüdür. Yarım yüzyılı aşan bir süre içerisinde Gagauz yazar ve şairleri çok sayıda kitap çıkarmış gazete ve dergi yayınlamışlardır. İlk yıllar ana dilinde şiir, hikâye, roman, piyeslerin yazılmasının yanı sıra, başka dillerden eserlerin aktarılması ve çevrilmesi, okul kitaplarının hazırlanması bu edebiyatın temelini atmıştır. Gagauz edebiyatına katkı sağlayan Nikolay Arabacı, Nikolay Tanasoglu, Dionis Tanasoglu, Dmitriy Karaçoban, Nikolay Baboglu, Mina Köse, Gavril Gaydarji, Stepan Kuroglu, Stepan Bulgar, Petr Moyse, Konstantin Vasilioglu, Dmitriy Ayoglu, Mariya Durbaylo, Fedor Marinoğlu, Vasiliy Filioglu, Todur Zanet, Petr Çebotar-Gagauz, Afanasiy Karaçoban, Andrey Koçancı, Tudora Arnaut, Olga Radova, Petr Yalancı vd. önemli isimler kendi eserleri ile bu edebiyata önemli hizmetlerde bulunmuşlardır. Günümüzde Moldova'ya bağlı Gagauz Yeri'nde yaşayan 200.000 Gagauz Türkü 19. Yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında yaşamış dini lider Mihail Çakır'ın açtığı yoldan ilerleyerek hem diğer ülkelerde yaşayan Gagauzlar hem de kendi nesilleri için bir yazı dili ve edebiyat ortaya koymayı başarmışlardır. Günümüzde Gagauz Türkçesinin ve edebiyatının tehlikedeki Türk dil türlerinden olduğunu düşünenler mevcuttur.

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

Buna karşın *Gagauz Türkçesi Gramer*'nin de yazarı olan Prof. Dr. Nevzat Özkan bu görüşün aksine Gagauz dili ve edebiyatının gelecekte ortaya çıkacak şartlar ve gelişen imkânlarla çok daha iyi bir yerde olacağını düşünmektedir.

Nikolay Arabacı (1890-1960)

Çağdaş Gagauz edebiyatının ilk yazarlarından. Çadır'a bağlı Kiryet köyünde doğmuştur. Moskova'da Güneydoğu Dilleri Enstitüsü'nü bitirmiştir. İlk şiirleri 1930'lu yıllarda Kırım'da çıkan gazetelerde Gagavuz Türkçesinde yayınlanmıştır. Arabacı, ömrünün büyük bir kısmını Moskova'da geçirmiştir. "Gagauzlar" adlı bir roman yazmak istemişse de tamamlayamadan ölmüştür. Vatanından uzak düşen şair şiirlerinde baba ocağını, halkın çektiği sıkıntıları, özlemini dile getirmiştir.

Ömür beni sıbıttı
Irak ana topraamdan-
Fena eceller sıktı
Halkımızın buvazında...
Ah, da ne yapar insan,
Girgin hem de verilmez?!
Miskin duşmana te sen
Kaldın ki nice düşmez.
Orada baba evimiz,
Anam ihtiar orada
Düşlerim orada semiz,
Kaldı sende canım da...